

HIV-nakkuse leviku trendid maailmas

Kristi Rüütel¹, Anneli Uusküla² – ¹Tervise Arengu Instituut, ²TÜ tervishoiu instituut

Võtmesõnad: HIV-nakkus, AIDS, süstivad narkomaanid

Uute HIV-juhtude ja nakatunute koguarv on viimase kümnekonna aasta jooksul suurenenud pea kõikjal Euroopas. Kesk- ja Lääne-Euroopas on peamiseks nakkuse leviku teeks hetero- ja homoseksuaalne tee. Ida-Euroopas on peamiseks riskirühmaks jätkuvalt süstivad narkomaanid, kuid nakkus levib järjest enam ka seksuaalsel teel. Uute juhtude arv Eestis on kahanenud miljoni inimese kohta 1080 juhult 2001. aastal 406 juhuni 2008. aastal. Eestit iseloomustab jätkuvalt kontsentreeritud HIV-epideemia süstivate narkomaanide seas ning meil kirjeldatud

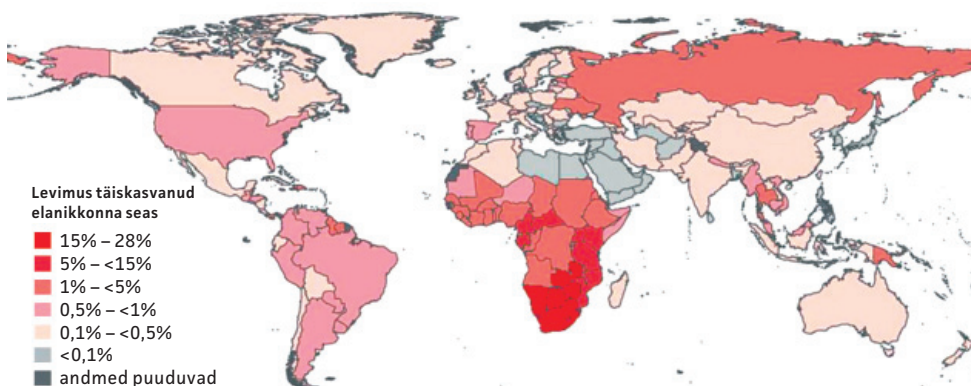
HIV-levimus selles rahvastikurühmas on suurim Euroopa regioonis.

OLUKORD MAAILMAS

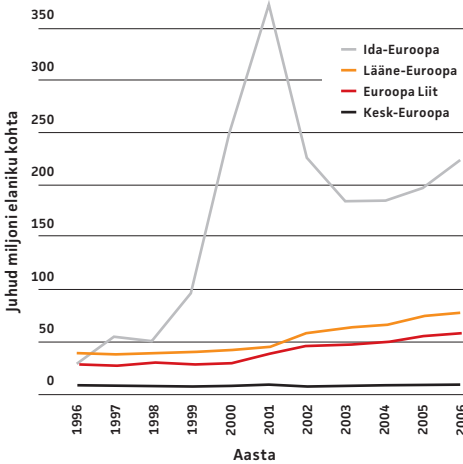
UNAIDSi (*Joint United Nations Programme on HIV/AIDS*) hinnangul elas 2007. aastal maailmas 33 miljonit HIV-nakatunud inimest, nendest 2/3 Aafrika lõunaosa riikides. Hinnanguliselt nakatus 2007. aastal 2,7 miljonit ning AIDSi suri 2 miljonit inimest. Üldiselt on HIV-nakkuse leviku olukord aastast 2000 tasapisi stabiliseerunud, kuid HIV-nakatunute koguarv kasvab nii tänu uutele juhtudele kui ka tõhusale ravile, mille tõttu elulemus on oluliselt paranenud (vt jn 1) (1).

... JA EUROOPAS

Olukord Euroopa riikides on erinev, kuid nii uute juhtude kui ka nakatunute koguarv on viimase kümnekonna aasta jooksul suurenenud pea kõikjal. Eriti suur

Joonis 1. HIV-levimus täiskasvanud elanikkonna seas (15–49 a) maailmas.

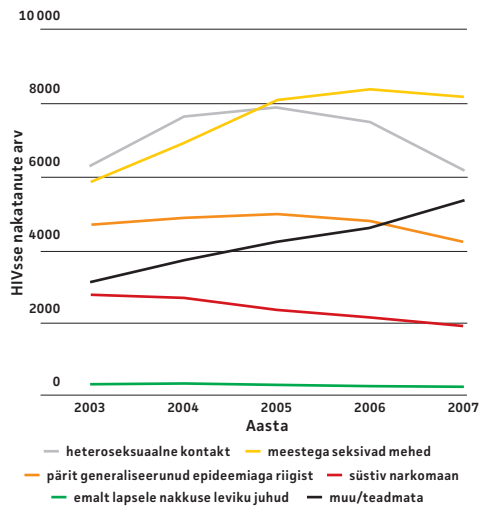

Joonis 2. Uued HIV-juhud miljoni inimese kohta Euroopas aastatel 1996–2006.

on uute HIV-juhtude juurdekasv olnud Suurbritannias, Iirimaal ja Luksemburgis (2–3kordne kasv aastatel 1998–2005), Balti riikides ning teistes Ida-Euroopa maades (vt jn 2) (2). Põhjuseid on mitu: HIV-testimise laienemine, uute Euroopas nakatunute arvu kasv ning generaliseerunud epideemiaga riikidest Euroopasse migreerunud HIV-nakatunute arvu suurenemine (3). 2007. aastal registreeriti Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) Euroopa regiooni riikides kokku ligi 49 000 uut HIV-nakkuse juhtu (76 miljoni inimese kohta). Kõige suurem oli uute juhtude arv järgmistes riikides: Eesti (472/1 000 000), Ukraina (285/1 000 000), Portugal (217/1 000 000) ja Moldova (204/1 000 000) (4). Uutest juhtudest kolmandik diagnoositi naistel. Alla 30aastaste osakaal kõigi uute juhtude seas oli 28%.

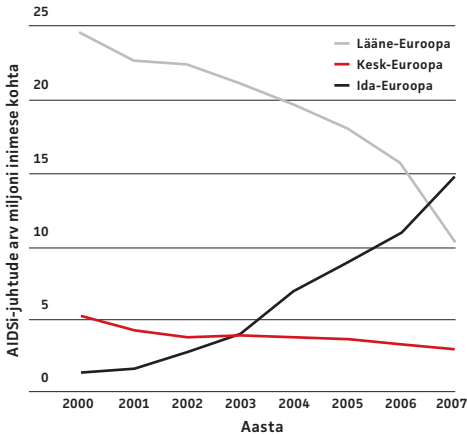
Euroopa Liidu riikides oli 2007. aastal peamiseks nakkuse leviku teeks homoseksuaalne tee (39% uutest juhtudest), seda eelkõige Lääne-Euroopa riikides (vt jn 3) (4). Uuringud näitavad, et seal on HIV-levimus meestega seksivate meeste seas 10–20% (5). Kesk-Euroopas on nakkuse levikuteedeks eelkõige homo- ja heteroseksuaalne tee. Ida-Euroopas on peami-

seks riskirühmaks jätkuvalt süstivad narkomaanid (SN), kuid paljudes riikides on sagenenud heteroseksuaalne nakkuse levik SNidelt nende seksuaalpartneritele (4). Lääne-Euroopa riikides (näiteks Hispaania, Itaalia ja Prantsusmaa) on kirjeldatud kuni 38%-list HIV-levimust SNide seas. Kesk-Euroopa riikidest on suurima probleemiulatusega Poola (Gdanskis 36% HIV-levimus SNide seas 2002. a), Ida-Euroopas Venemaa (Togliatti 56% 2001. a ja Sankt-Peterburg 47% 2006. a), Ukraina (Simferopol ja Odessa > 50% 2001. a) ja Valgevene (Zlobin 52% 2006. a) (6).

Joonis 3. Uued HIV-juhud Euroopas nakkuse leviku teede alusel 2003–2007.

AIDSi-juhtude arv WHO Euroopa regioonis on kahanenud (16 juhult miljoni inimese kohta 2000. aastal 9 juhuni 2007. aastal) peamiselt Lääne- ja Kesk-Euroopa riikide langustrendide arvelt, sest Ida-Euroopa riikides (eelkõige Valgevene, Moldova) on haigestumus samal ajaperioodil kasvanud (vt jn 4) (6). Kokku oli 2006. aasta lõpuks WHO Euroopa regioonis registreeritud 1 025 000 HIV-juhtu ning nendest spetsiifilist antiretroviirusravi (ARV-ravi) sai samal ajaperioodil 385 000 inimest (38%) (7).

Joonis 4. AIDS-juhud miljoni elaniku kohta WHO Euroopa Regioonis 2000–2007.

... JA EESTIS

Eestis iseloomustab jätkuvalt kontsentreeritud HIV-epideemia SNide seas: meil kirjeldatud 54%-line HIV-levimus SNide seas on suurim Euroopa regioonis (6). Kontsentreeritud epideemiat iseloomustab suurem kui 5%-line levimus mingi riskirühma seas (näiteks SN), kuid samas rasedate naiste (üldrahvastiku) seas on see alla 1%. Uute juhtude koguarv on vähenenud 1474 juhult 2001. aastal 545-ni aastal 2008. Eesti HIV-epideemia vananeb – uutest HIV-nakkusega registreeritustest oli alla 30aastasi 2001. aastal 92%, 2007. aastal 62% (8).

KIRJANDUS

1. Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS). 2008 report on the global AIDS epidemic. http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIVData/GlobalReport/2008/2008_Global_report.asp
2. Hamers FF, Devaux I, Alix J, et al. HIV/AIDS in Europe: trends and EU-wide priorities. *Euro Surveill* 2006;11(47). <http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=3083>
3. Herida M, Alix J, Devaux I, et al. HIV/AIDS in Europe: epidemiological situation in 2006 and a new framework for surveillance. *Euro Surveill* 2007; 12(47). <http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=3312>
4. van de Laar MJ, Likatavicius G, Stengaard AR, et al. HIV/AIDS surveillance in Europe: update 2007. *Euro Surveill* 2008;13(50).
5. UNAIDS. AIDS epidemic update: special report on HIV/AIDS: December 2006. <http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIVData/EpiUpdate/EpiUpdArchive/2006/>
6. HIV/AIDS surveillance in Europe. EuroHIV mid-year report 2007. No 76. http://www.eurohiv.org/reports/report_76/pdf/report_eurohiv_76.pdf
7. WHO Europe, UNAIDS. Progress on implementing the Dublin Declaration on partnership to fight HIV/AIDS in Europe and Central Asia. http://www.euro.who.int/Document/SHA/Dublin_Dec_Report.pdf
8. Tervisekaitseinspeksioon. 2009. aastal Eestis diagnoositud HIV-positiivsed. <http://www.tervisekaitse.ee/?mid=204>
9. Platt L, Bobrova N, Rhodes T, et al. High HIV prevalence among injecting drug users in Estonia: implications for understanding the risk environment. *AIDS* 2006;16(20):2120–3.
10. Lõhmus L, Rüütel K, Abel-Ollo K jt. HIV-nakkuse ning teiste infektsioonide ja riskikäitumise levimus süstivate narkomaanide seas. Uurimuse raport. Tallinn; 2008.
11. Eesti Statistika. Rahvastikunäitajad ja koosseis. http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV022&ti=RAHVASTIK+SOO%2C+VANUSER%DCHMA+JA+MAAKONNA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis/&lang=2
12. Lääne-Tallinna Keskhaigla. HIV-nakkuse Referentslaboratoorium. <http://www.ltkh.ee/?id=1070>
13. Sotsiaalministeerium. Antiretroviirüs- ja tuberkuloosiravimid. <http://www.sm.ee/index.php?id=429>

Nakatunute vanuse kasv võib olla tingitud mitmest asjaolust. Ühest küljest võib nakkus olla hakanud enam levima nooremate narkomaanide seas teistesse vanuserühmadesse. Teisalt on ka meie peamise riskirühma – SNide – keskmine vanus tõusnud. Kui 2005. aasta uuringus oli alla 25aastaseid 56%, siis 2007. aastal tehtud uuringus 19,3% (9, 10). Naiste osakaal uute avastatud nakatunute hulgas on aastate jooksul suurenenud 21% võrra, kuid seda tänu nakkusjuhtude absoluutarvu vähenemisele meeste seas. Uute juhtude hulk naiste seas on püsinud alates 2003. aastast suhteliselt stabiilsena: keskmiselt 250 registreeritud HIV-nakkuse kandjat aastas (8).

Valdav osa HIV-juhte on registreeritud Ida-Virumaal ja Tallinnas. 2008. aastal oli HIV-nakkuse juhte 100 000 elaniku kohta Ida-Virumaal 166, Tallinnas 54 (8, 11). 2006. ja 2007. aastal on mujal Eestis registreeritud juhtude arv suurenenud valdavalt Lääne-Virumaal ning ka Tartu vnglas avastatud juhtude arvel. Enamikul vangidest on elukohaks olnud kas Ida-Virumaa või Tallinn (12). AIDSi diagnoositi 2008. aastal 61 patsiendil, kokku on aastate jooksul AIDSi diagnoositud 252 juhul (8). ARV-ravi sai 2008. aasta lõpus 1006 inimest (15% ametlikult registreeritud nakatunustest) (13).

kristi.ruutel@tai.ee

SUMMARY

Trends of HIV infection in the world

The number of newly diagnosed cases of HIV infection is still increasing in Europe. In Central and Western Europe the predominant transmission groups for HIV infection are hetero- and homosexuals. In Eastern Europe the main risk group is still injecting drug users but there is evidence of increasing heterosexual transmission. New reported HIV cases in Estonia

have decreased from 1,080 cases per one million population in 2001 to 406 in 2008. Nevertheless, there is concentrated HIV-epidemic among injecting drug users with one of the highest HIV-prevalence rates among this risk group in whole Europe. The article gives a short overview of the trends of HIV infection in the world, in Europe and in Estonia.